

FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI

Katedra filozofie

PROTOKOL O HODNOCENÍ PRÁCE

Práce: diplomová

Posudek: vedoucího

Práci hodnotila: Mgr. Marie Větrovcová, Ph.D.

Práci předložila: Bc. Simona Vallová

Název práce: *Dějiny a koncept kolektivní paměti*

1. CÍL PRÁCE:

Práce naplňuje dva cíle: jednak s přihlédnutím k osmi vybraným teoretickým autorům z historie, filosofie a sociálních věd *představit dějiny koncepce kolektivní paměti*, jednak na základě nejrůznějších zdrojů *komplexně analyzovat kolektivní paměť* na příkladu světově významného českého matematika *Eduarda Čecha*.

Výzkumná otázka, zda lze najít mezi těmito částmi spojení, je zodpovězena v závěru práce.

Všechny vytyčené cíle práce jsou naplněny.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod.):

Protože se jedná o interdisciplinární téma (s. 1), autorka užívá analýzy, komparace, abstrakce, kompilace a také překladových metod (pro práci s přílohou). Jedná se o zcela originální text. Jeho náročnost podtrhuje fakt, že se studentka musela vyrovnat nejen s filosofickou a historickou odbornou literaturou, ale že se musela aspoň zevrubně s odbornými matematickými pracemi a pracovat s nejrůznějšími zdroji včetně rozhovorů.

Práce je rozdělena na teoretickou (první) a praktickou (druhou) část. Součástí práce jsou rozsáhlá překlad Ricoerova textu „Osobní paměť, kolektivní paměť“ a doklady e-mailové korespondence k praktické části. Rozsah práce (69 stran + 49 stran příloh) je na diplomovou práci i pro obor Teorie a filosofie komunikace značný. Přílohy jsou pro však práci klíčové.

Těžiště *teoretické části* práce je v koncepci kolektivní paměti s hlavním důrazem na pojetí *Maurice Halbwachse*, kde autorka výstižně, názorně a s mnoha ilustracemi (místa až příliš zdoluhavými – kap. 3.3.3 Kolektivní paměť hudebníků) vysvětluje podmínky sociálních rámců pro ustavení individuální, kolektivní a historické paměti. V této třetí kapitole se odvolává též na uvozující autory *Émila Durkheima* a *Henri Bergsona*, jejichž pojetí paměti shrnuje v kapitolách 1 a 2.

Vlastním přínosem je jednak srovnání Halbwachsovy *Kolektivní paměti* (v českém překladu) s několika interpretacemi (českých /či do češtiny přeložených/ autorů). Důležitým momentem diplomové práce je představení Halbwachse jako následníka Durkheima i Bergsona především s důrazem na sociální obrat (a odvrát od kantovských *a priori*) v ideji kolektivního vědomí s i ohledem na kategorie času a prostoru (kap. 3.3.6 a 3.3.7). Autorka si všímá ustavení času jakožto společenské dohody (str. 21) a poukazuje k *sociologizaci času*.

V kapitolách k současným dějinám kolektivní paměti se diplomantka věnuje Paulu Ricoeurovi, Pierru Norovi, Janu Assmanovi a Jacquesu Le Goffovi.

Z filosoficko-hermeneutického pohledu se soustřeďuje na Ricoeurovo poslední dílo *Le mémoire, l'histoire, l'oubli (Paměť, historie, zapomení, 2000, včetně přednášky z roku 2003)*, aby interpretujíc původního autora na str. 26 rozlišila (jinak úzce sepnatou) historii a paměť: „[C]ílem historie je ověřování a nalézání pravdy a cílem paměti je podílet se na konstrukci identity individuí a skupin, potažmo zachovávat věrnost kořenům“. Historiografie (dějepisectví) se tak dostává mezi historii a paměť, neboť obsahuje nejen materiální stopy minulosti (archiválie a dokumenty), ale též svědectví a vysvětlení, ale na rozdíl od paměti nezapomíná (str. 26-28). Paměť je nejen živou půdou historie, ale také přisvojováním historické minulosti (a proto, jak by mohlo možno doplnit, není politicky indiferentní, srov. též str. 26), a svědectví je extenzí paměti jakožto zveřejnění události. Všímá si sice klíčových fenomenologických pojmů jako introspekce, kauzalita či intencionalita, protože je však k další práci nepotřebuje, hlouběji s nimi nepracuje.

Práce se dále věnuje historickému pohledu, Pierru Norovi (*Mezi pamětí a historií: problematika míst - diplomantka pracuje s českým překladem*) s koncepcí zrychlení historie a zániku paměti (Je škoda, že zde není srovnání s nepřítomností podle Ricoeura – str. 29), jež dává do souvislosti s demokratizací a globalizací společnosti (str. 30), a opět s dějinami a historií či s pamětí a historií. Lze konstatovat, že je škoda, že zde už není tolik srovnání s jinými autory historie a paměti, jako jsme nacházeli v předchozím textu, a práce sklouzává k interpretaci jednoho Norova díla (zejm. str. 30-31). Přechází však i ke klíčovým otázkám místa a paměti (s primární a sekundární pamětí) a přesunu historické paměti „od historického k psychologickému, od sociálního k individuálnímu, od předávání k subjektivnímu, od opakování k rozpomínání“ (str. 32 podle Nora 1996, str. 52), tedy k vyjádření nejen materiálního, ale také symbolického a funkčního smyslu místa paměti.

K propojení historie s antropologií volí autorka Jacquese Le Goffa – *Paměť a dějiny*. Zdá se, že u něj hledá vliv kolektivní paměti na subjektivně laděné dějepiscectví, neboť úkolem paměti je vyprávění, spojené s užíváním mluveného a psaného jazyka (str. 33). Pokud by práce byla čistě teoretickou, bylo by vhodné v tomto místě propojit úlohu vyprávění, transcendence řeči a paměti podle zmiňovaného Paula Ricoeura. Avšak podle závěru kapitoly 3.4.3. jde spíše o srovnání biologické a technické (strojové) paměti.

Klíčovými otázkám propojení individuální paměti a kultury vzpomínání se autorka věnuje v kapitole 3.4.4, kde tematizuje společenský závazek, abstrakci subjektu, kolektivní přemýšlení, prostor a čas (str. 36) skrz primární práce Jana a Adelaidy Assmannových. Ty autorka částečně propojuje s autory odkázanými úvahami Halbwachsovými, Norovými, mohla připojit i Ricoeurovy (problematika gramatických osob, metafor, sdělení), Durkheimovy (paměť věcí) či dokonce s vlastními interpretací (to by ale práci rozšířilo už přes veškeré možné limity). Důležité je, jak si diplomantka u Assmana v návaznosti na Jana Vansina všímá, spojení kolektivní paměti a kulturní identity, plynoucí proluky/mezery (floating gap) a vztahu komunikativní paměti (dodejme důležité pro orální historii) a symboličnosti kulturní paměti (str. 40). K tomu připomíná inspiraci Lévi-Strassovým pojetím horké a chladné společnosti pro kulturní paměť (str. 41-42). K paralelnosti komunikativní a kulturní paměti dospívá i Assmannová, kterou diplomantka provazuje s Norou. Zmiňuje i zkušenostní paměť a mortifikaci paměti (opět je škoda, že se nepokusila o srovnání s Ricoeurovým zapomínáním), místy paměti (zde by bylo možné přímé srovnání s Norou).

Praktická část obsahuje „autorčinu předmluvu“ k překladu kapitoly Osobní paměť, kolektivní paměť, jež je uveden v příloze (z důvodu rozsahu i soudržnosti práce; srov. str. 46), a dále kazuistiku Eduarda Čecha. K tomu je použita jak rozličná literatura, tak i ústní svědectví pamětníků. „Eduard Čech nebude obsahem, pouze prostředníkem k tomu, abych ukázala na praktickém příkladu varianty kolektivní paměti (zohledním české i zahraniční prostředí).“ (str. 46).

Kolektivní paměť na Eduarda Čecha postihuje v diplomové práci biografické slovníky (Churaň 1994, Tomeš 1999, Cipro 2001). Při analýze různojazyčných stránek Wikipedie (česká, slovenská, polská, anglická, německá, španělská, francouzská, italská) se autorka zaměřuje jak na shody, tak i na rozdílnosti, které vhodně komentuje. (Zajímavý je příklad matematického pojmu Čech-Stonovy kompakтификаce/Stone-Čech compactification na str. 48-49, který české ani slovenské stránky nezmiňují. Autorka si všímá i názvů Čechových děl v češtině či v originále; překladů Čechových prací do němčiny.) Bibliografie věnovaná Eduardu Čechovi zastihuje zejména nedávno vydaná publikace pamětníků Leo Bočka a Františka Kuřiny *Ovlivnili vyučování v matematice: Eduard Čech 1893-1960* (2013), *Moji učitelé geometrie* Zdeňka Nádeníka (2011) či světově známá monografie Miroslava Katětova a Petra Simona *The Mathematical Legacy of Eduard Čech* (1993). Autorka si dále všímá zprostředkovaných referencí v odborných časopisech a neopomíná ani Čechovy prorežimní politické postoje (str. 51-52) – důležité jsou pro ni vzpomínkové články „Šedesát let akademika Eduarda Čecha“ (1953) a nekrolog „Akademik Eduard Čech“ (1960). Diplomantka si na základě dobových časopiseckých prací a nekrologů všímá i známého Čechova topologického semináře v Brně a jeho odborných výsledků (str. 53-55).

Živými doklady Čechova působení jsou vzpomínky na něj a rozhovory s pamětníky (str. 55-58), které jsou do práce citlivě zakomponované.

Závěr práce nejen shrnuje, co se autorce podařilo prozkoumat, ale především obsahuje slibované propojení teoretické a praktické části (str. 60-61). Zde je nutno konstatovat, že se diplomantka se svými výzkumnými otázkami pěkně vypořádala a zdařile spojení mezi uváděnými teoretickými koncepty kolektivní paměti a jednotlivými příklady historiografie, bibliografie, vzpomínek i rozhovorů z různé doby.

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA:

Práce má kultivovaný jazykový projev, je dobře logicky členěná, grafická úprava je přehledná. Přílohy vhodné a pro práci nezbytné.

Snad jen hnidopišně lze v práci najít drobné jazykové nepřesnosti či překlepy: „nad otcem Kronosem“ na str. 2⁷; „ŠUBRT“ na str. 2₁ a 4₁; „Sorboně“ na str. 11¹⁵; „Jíří“ na str. 16₅, 22₆, 25₅; „Jacquemu“ na str. 25₇; „Taktó

dlouho citace“ str. 36₁₄; „[Ricoeur z]prvu zmiňuje Antiky, předně Platóna a Aristotela“, str. 46₁₁; „Čechovo přednášky“ na str. 53².

„Kolmogoroff“ (na str. 51⁵) bývá do češtiny přepisován jako Kolmogorov. „článek [...] napsaný [...] 100 let po smrti významného matematika“ (str. 51₁₅) má být „článek [...] napsaný [...] 100 let od narození významného matematika“.

Krátký Aristotelův spisek *Peri mnémés kai anamnéseós* (diplomantka uvádí na str. 29 jako *O paměti a zapomínání*) se překládá spíše jako *O paměti a vzpomínání* (český překlad s přílohou řeckého originálu je uveden v práci Richarda Sorabjiho: *Aristotelés – O paměti*, Petr Rezek, Praha 1995) a mohl by mít klasický odkaz (*Mem.* 449b15 dle Bekkerova číslování): „paměť je paměť minulého“. Opět se jedná o marginálii.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE:

Posuzovaná práce přináší původní příspěvek k použití teoretických nástrojů filosofie dějin k uchopení vzpomínek a kolektivní paměti na světoznámého českého matematika prof. Eduarda Čecha.

Diplomová práce je řádně promyšlená, má jak interpretační, komparativní a komplikační, tak aplikační charakter. Autorka v tomto díle výborně prokázala vzdělání v magisterském oboru Teorie a filosofie komunikace.

Pokud upozorňuji na některá možná propojení či interpretace v teoretické části, pak je spíše vidím jako možné otevřené problémy, jejichž rozpracování by už i tak výbornou práci přesáhlo požadavky na diplomovou práci. Proto se při posuzování přimlouvám za jejich omluvu, neboť jsou pro vyjasnění hlavních proudů při vytváření koncepce kolektivní paměti opomenutelné: „dílo je opravdu velmi obsáhlé, hodno vlastního zpracování, jakožto samostatného tématu“ (str. 45).

Žádné podstatné slabé stránky práce nemá. Potřeba je však napsat, že ačkoli je k práci v příloze připojen velmi cenný překlad třetí kapitoly (Osobní paměť, kolektivní paměť) knihy Paula Ricoeura *Le mémoire, l'histoire, l'oubli* (2000), je škoda, že autorka překládala nikoli z francouzského originálu, ale až z anglického překladu. Pokud by ho chtěla publikovat, což by samo o sobě dávalo smysl, je minimálně ještě potřeba přihlídnout k francouzskému originálu. Nutno dodat, že překlad je rozsáhlý, není kritický a v názvech děl není zcela přizpůsoben českému čtenáři. Při posuzování hlavního textu k těmto skutečnostem už nepřihlížím, neboť předložený překlad vlastní práci vhodně ilustruje.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ:

Nemám podstatných otázek ani připomínek. Snad jen jednu okrajovou a zvědavou:

V teoretické části (str. 33-35) zmiňujete Jacques Le Goffa, který nepřipouští svobodnou existenci strojů a vnímá je jako pomocníky lidské paměti. Jakou sama spatřujete úlohu strojové paměti ke koncepci kolektivní paměti? Bylo by možné využít některou koncepci kolektivní paměti (případně jak o ní uvažovat) i pro pojem paměti při strojové práci s rozsáhlými daty či v umělé inteligenci?

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA:

Práci doporučuji k obhajobě a při úspěšné obhajobě navrhuji hodnocení

výborné.

V Plzni dne 12. května 2017